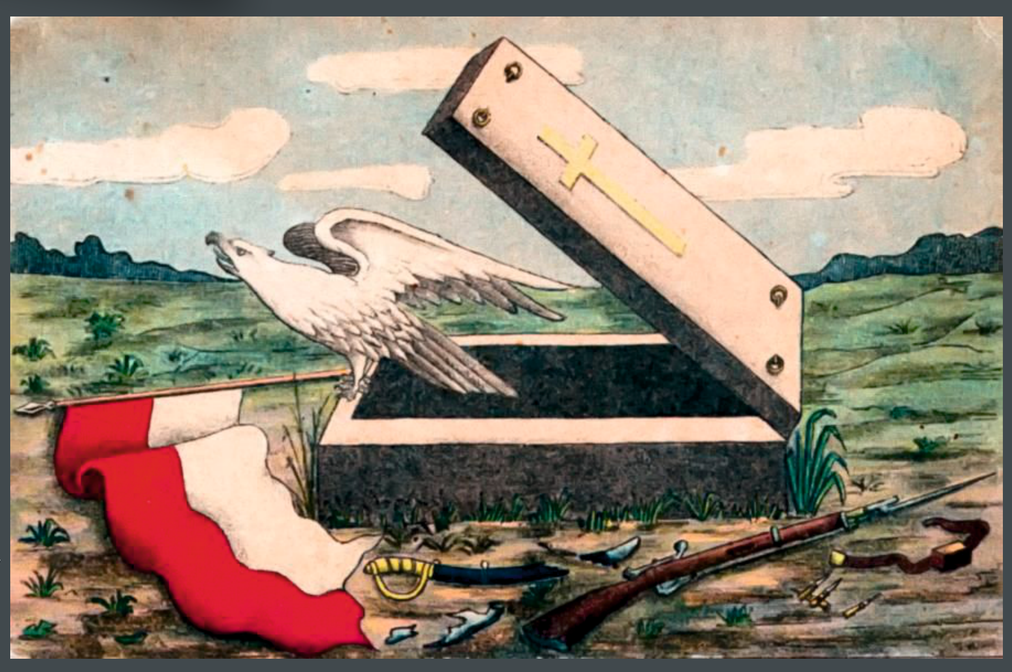
DROGA DO NIEPODLEGŁOŚCI

Drogę do odzyskania niepodległości przez Polskę budowali również polscy strażacy. W 1831 r., gdy Rosjanie wkroczyli na ziemie Królestwa Polskiego by stłumić powstanie listopadowe, ochrona przeciwpożarowa była tak istotnym elementem porządku publicznego, że zaborcy od samego początku usiłowali odebrać jej polski charakter. Natrafili na poważny opór. Rząd Narodowy utworzył wojskowy batalion ogniowy do gaszenia pożarów podczas oblężenia stolicy. Z chwilą zajęcia Warszawy i upadku powstania listopadowego oddział ten zlikwidowały władze rosyjskie. Życie narodowe zamarło na ponad 30 lat.

W 1861 r. strażacy z Warszawy jechali na czele konduktu żałobnego wiozącego na cmentarz 5 patriotów zamordowanych w Warszawie przez Rosjan podczas manifestacji patriotycznej.
18 października 1863 r. powstańcy podpalili ratusz warszawski, w którym Rosjanie przechowywali dokumenty i wykazy powstańców styczniowych. Strażacy warszawscy celowo opóźniali akcję gaśniczą. W 1864 r., po stłumieniu Powstania Styczniowego powstaje Kaliska Straż Ogniowa, po niej następne. Straże pożarne, choć działające pod zaborami i nieufnie traktowane przez namiestników stały się kuźniami polskiego życia narodowego i ośrodkami kształtowania postaw patriotycznych.

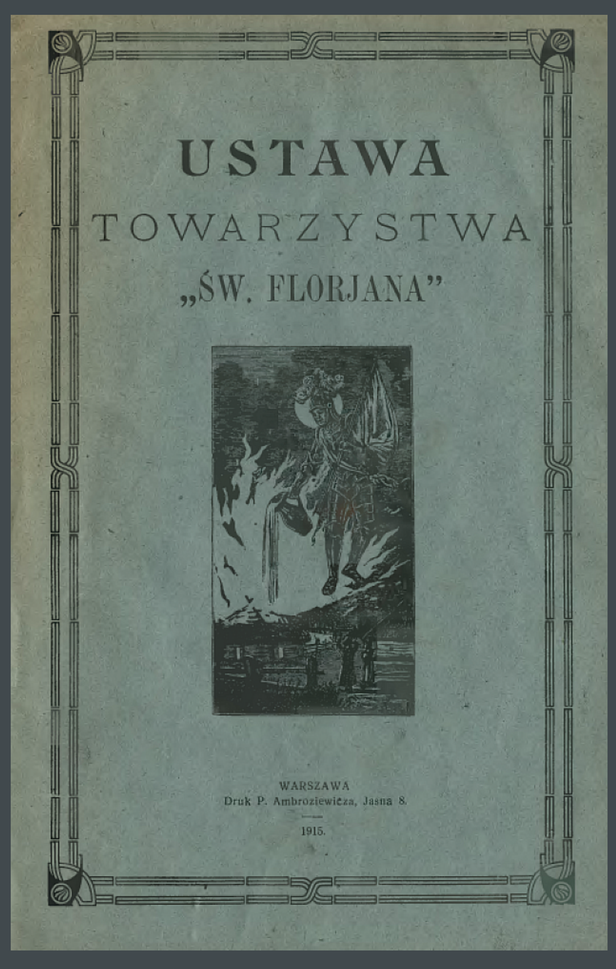
Zjazd przedstawicieli straży pożarnych z Królestwa Polskiego w Częstochowie, 1909 r.

Dążenia niepodległościowe strażaków przybrały na sile po rewolucji z 1905 r. Z inicjatywą utworzenia polskiego związku strażackiego wyszli redaktorzy czasopisma „Strażak". Opracowano statut, planowano również zorganizowanie ogólnopolskiego zjazdu. Po stłumieniu rewolucji dążenia integracyjne hamowały władze rosyjskie, widząc w zjazdach strażackich zagrożenie konspiracją. Strażacy organizowali jednak zjazdy lokalne, które miały na celu założenie w przyszłości polskiego związku. Okazją ku temu była wystawa rolniczo-przemysłowa w Częstochowie w 1909 r. W jej ramach zorganizowano zjazd strażacki z udziałem 180 delegatów z guberni piotrkowskiej i kaliskiej. Zjazd ten miał charakter szkoleniowo-propagandowy.

Zjazd działaczy pożarnictwa w Łowiczu, 1913 r.

Zjazd przedstawicieli straży ogniowych odbył się w 1910 r. we Włocławku. Powołano Komisję do opracowania „Ogólnego regulaminu i instrukcji dla Straży Pożarnych Ochotniczych w Królestwie Polskim". Jednym z członków komisji był Józef Tuliszkowski.
Następny zjazd odbył się w Łowiczu, a po nim 8 kolejnych o charakterze roboczym. W 1912 r. zjazd odbył się ponownie we Włocławku, gdzie tematem obrad był rozwój i doskonalenie umiejętności technicznych, taktycznych, organizacja kursów i doposażenie w sprzęt. W celu podniesienia jakości ochrony przeciwpożarowej na polskich ziemiach zaboru rosyjskiego, powołano do życia profesjonalne pismo „Przegląd Pożarniczy".
Podobne zjazdy o charakterze integracyjnym odbyły się w Grójcu, Piotrkowie Trybunalskim i Radomsku.

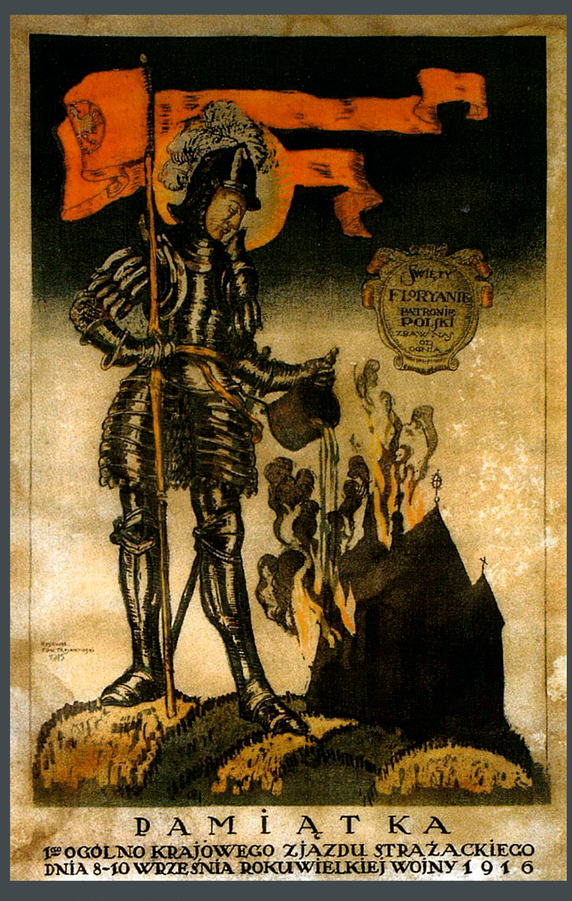
Statut Towarzystwa Świętego Floriana

Wybuch I wojny światowej zmienił sytuację polityczną na ziemiach polskich. W celu pozyskania Polaków, władze rosyjskie zezwoliły w 1915 r. na założenie ogólnokrajowego Towarzystwa św. Floriana. Polscy działacze opracowali statut, którego nadrzędnym celem było zjednoczenie polskich straży pożarnych oraz zakładanie nowych jednostek, tworzenie oddziałów Towarzystwa na prowincji, tworzenie szeroko rozumianej propagandy strażackiej, a także prewencja poprzez wspieranie budownictwa z materiałów ogniotrwałych.

Zjazd założycielski Związku Floriańskiego, wrzesień 1916 r.

Z chwilą zajęcia Warszawy przez Niemców w 1915 r. odżyły nadzieje na zjednoczenie polskiego pożarnictwa.
W celu pozyskania Polaków władze okupacyjne zezwoliły na tworzenie polskich stowarzyszeń.
Polscy działacze zwołali na 8 września 1916 r. ogólnopolski zjazd. Towarzystwo św. Floriana przemianowano na Związek Floriański. Nie była to tylko sama zmiana nazwy. Towarzystwo św. Floriana powstało pod pozorem katolickiej organizacji religijnej, która teoretycznie nie byłaby konkurencją dla Cesarsko-Rosyjskiego Towarzystwa Pożarniczego. Związek Floriański stał się organizacją uniwersalną o charakterze świeckim. Organizatorami zjazdu byli m.in.: Bolesław Chomicz, Józef Tuliszkowski, Tadeusz Brzozowski, Alfred Grohman, Zygmunt Ponikowski. W zjeździe uczestniczyło 953 działaczy, reprezentujących 302 straże pożarne.

Związek Floriański - kuźnia patriotyzmu

Działalność Związku Floriańskiego kształtowała patriotyczne postawy wśród strażaków. Działacze Związku wspierali dążenia niepodległościowe środowisk propolsko nastawionych działaczy straży pożarnych z Górnego Śląska, Wielkopolski i Pomorza poprzez kolportaż wydawnictw i prasy oraz wsparcie finansowe na plebiscyt. Związek Floriański organizował pobór strażaków do Armii Ochotniczej Józefa Hallera na wojnę z bolszewicką Rosją. Sumując, Związek Floriański posiadał znaczący wkład w odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 r.

Opracowanie: pracownicy Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach
Dariusz Falecki, Beata Hanslik-Janiszewska, Sylwia Kubica